

Dr Joanna Szczęk
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Germańskiej
Pl. Nankiera 15
50-140 Wrocław

OPINIA
o programie nauczania języka niemieckiego dla szkół ponadgimnazjalnych
dla IV etapu edukacyjnego w wersji IV.0 i IV.1
autorstwa Anny Jaroszewskiej

Do opinii zostały przedłożone dwa dokumenty w wersji elektronicznej:

1. Anna Jaroszevska: Program nauczania języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum. Kurs podstawowy na poziomie IV.0 (dla rozpoczynających naukę języka niemieckiego od podstaw). Warszawa: Nowa Era 2012, 49 stron.
2. Anna Jaroszevska: Program nauczania języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum. Kurs podstawowy dla kontynuujących naukę na poziomie IV.1 (na podbudowie wymagań poziomu III.0 dla III etapu edukacyjnego). Warszawa: Nowa Era 2012, 50 stron.

W opinii zostaną uwzględnione następujące kryteria:

1. charakterystyka dokumentów z uwzględnieniem ich przeznaczenia oraz przydatności z perspektywy potencjalnych odbiorców;
2. zgodność dokumentów z obowiązującymi regulacjami prawnymi dot. wymogów stawianym programom nauczania;
3. zgodność dokumentów z obowiązującymi regulacjami prawnymi dot. obowiązującej podstawy programowej;
4. sposób zaproponowanego opisu i jego przydatność z perspektywy odbiorcy;
5. rozwiązania metodyczno-dydaktyczne zaproponowane przez Autorkę dokumentów i ich przydatność z perspektywy odbiorcy;
6. ogólna ocena przedłożonych dokumentów.

1. Charakterystyka dokumentów z uwzględnieniem ich przeznaczenia oraz przydatności z perspektywy potencjalnych odbiorców

Opiniowane dokumenty są bardzo obszerne i obejmują następujące aspekty: Ogólna charakterystyka programu, w tym Przeznaczenie, Podstawy prawne, Użytkownicy, Czas realizacji, Warunki realizacji, Przeznaczenie, Cele i materiał nauczania (opis celów ogólnych i szczegółowych), Realizacja programu, w tym: Organizacja zajęć lekcyjnych, Wybór metody nauczania oraz Techniki i strategie nauczania/uczenia się, Proces oceniania w nauczaniu języka obcego, oraz obszerną bibliografię i wykaz źródeł internetowych.

We wstępie Autorka wskazuje na to, że dokumentem źródłowym jest Podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (= PP), a przygotowane programy nauczania poprzez odniesienie od wymienionego aktu prawnego stanowią rodzaj komentarza. Dlatego też należy traktować przedstawione dokumenty jako pewną, bardzo interesującą propozycję realizacji określonych treści przewidzianych w PP. Interesującym aspektem jest krąg odbiorców, do których oba dokumenty są skierowane. Autorka podkreśla wyraźnie, że programy nauczania nie są kierowane tylko do nauczycieli, lecz również do wszystkich uczestników procesu edukacyjnego. Takie kompleksowe podejście stanowi swoiste *novum* ze względu na mocno podkreśloną konieczność współuczestniczenia wszystkich podmiotów procesu edukacyjnego w jego kształtowaniu i tworzeniu.

W części dotyczącej przeznaczenia programów Autorka wskazuje na to, że dokumenty mają charakter uniwersalny. A zatem mogą zostać wykorzystane podczas pracy z dowolnym podręcznikiem do nauki języka niemieckiego w szkołach ponadgimnazjalnych na wskazanych w tytule poziomach nauczania.

Fakt ten przemawia również za bardzo pozytywną oceną przedłożonych dokumentów, ponieważ w świetle bardzo bogatej oferty wydawniczej dotyczącej podręczników do nauczania języka niemieckiego w szkołach gimnazjalnych, może być adaptowany przy pracy z każdym podręcznikiem.

Autorka zakłada bardzo szeroki krąg odbiorców opiniowanych programów. Są to:

- nauczyciele języka niemieckiego, którzy nauczają w klasach I-III liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego oraz w klasach I-IV technikum;
- przedstawiciele wydawnictw;
- autorzy podręczników i materiałów dydaktycznych współpracujący z wydawnictwami;
- przedstawiciele władz oświatowych;
- uczniowie uczący się języka niemieckiego;
- rodzice i opiekunowie prawni uczniów uczących się języka niemieckiego.

Proces uczenia się i nauczania języka obcego (tu niemieckiego) traktowany jest zatem kompleksowo. W jego centrum znajduje się relacja: nauczyciel – uczeń, której kształt wpływa w znaczącym stopniu na efekty nauczania. Ta relacja przekłada się na zaproponowany przez Autorkę szczegółowy opis obu podmiotów procesu edukacyjnego.

Kolejny rozdział programów poświęcone są nauczycielom i ich kompetencjom. I tu Autorka wymienia bardzo szczegółowo i opisuje cechy, jakie powinien posiadać nauczyciel-filolog oraz funkcje, które powinien umieć spełnić. Przyjęty sposób opisu jest zgodny z obowiązującymi obecnie opisami kwalifikacji absolwentów studiów wyższych. Ich celem jest wskazanie określonych efektów kształcenia i umiejętności, które uczestnik studiów powinien nabyć.

Myszę, że korzystne byłoby uzupełnienie tego fragmentu o zapisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 stycznia 2012r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

W następnym rozdziale Autorka koncentruje się na uczniach. Znajdujemy tu dokładny opis czynników: cech wspólnych, charakterystycznych dla opisywanej grupy wiekowej, oraz indywidualnych, które mają wpływ na proces przyswajania języka obcego. Autorka proponuje w tym zakresie bardzo szeroką perspektywę i kompleksowe podejście, które powinno uwzględniać właściwości rozwoju osobniczego uczących się, w tym również w zakresie emocji i funkcjonowania poznawczego, ponieważ mogą one w sposób utrudniający lub sprzyjający wpływać na proces przyswajania języka obcego. Uwzględnienie tych elementów w opisie w opiniowanych programach nauczania oraz ich wyróżnienie przez Autorkę zasługuje na szczególne podkreślenie, ponieważ elementy te nie zawsze są brane pod uwagę przy tworzeniu programów nauczania. W tym kontekście nabiera szczególnego charakteru również rola nauczyciela jako współtwórcy wymienionej wyżej relacji.

Kolejny rozdział poświęcony jest współuczestniczeniu rodziców i/lub opiekunów prawnych uczniów w procesie edukacyjnym. Autorka słusznie wskazuje na to, że mogą odegrać znaczącą, wspierającą proces przyswajania języka obcego rolę.

Autorka poświęca następnym rozdziałom dwóm ważnym kwestiom. Są to czas realizacji i warunki realizacji. I tu na szczególne podkreślenie zasługuje stwierdzenie o elastyczności i pewnej otwartości zaproponowanych rozwiązań, ponieważ program może być realizowany w różnym czasie i rozkładzie godzinowym, minimum dwie godziny dydaktyczne tygodniowo w całym cyklu kształcenia (s. 12). W zakresie warunków realizacji Autorka podkreśla podmiotowość i multisensoryczność w nauczaniu. Zrealizowanie tych postulatów jest możliwe przy spełnieniu dwóch warunków:

1. max. 15-osobowe grupy, uczniowie o podobnej kompetencji językowej;
2. wyposażenie pracowni językowej.

W obecnych warunkach szkoły polskiej spełnienie tych postulatów może okazać się bardzo trudne.

Kolejny obszerny rozdział poświęcony jest ogólnym i szczegółowym celom nauczania. Autorka, odwołując się do PP sytuuje proces przyswajania języka obcego w szkołach ponadgimnazjalnych w kontekście kontynuacji kształcenia ucznia w szkole gimnazjalnej, co jest zgodne z założeniami PP. Na wyróżnienie zasługuje postulat wszechstronnego rozwoju ucznia, który jest zgodny również z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej i wpisuje się w koncepcje uczenia się przez całe życie. Autorka przyjmuje te postulaty i przedstawia w omawianych programach rozwiązania dydaktyczne, które mają sprzyjać rozwojowi takich kompetencji jak: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się,

kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna (s. 13).

Przytoczone przez Autorkę szczegółowe cele kształcenia są zgodne z PP. Tabelaaryczne zestawienia zakresów tematycznych i zagadnień gramatycznych są zgodne z PP. Autorka zwraca uwagę na konieczność zastosowania międzyprzedmiotowej korelacji treści kształcenia.

Szczególą rolę w procesie przyswajania języka obcego, tu niemieckiego, przypisuje Autorka treściom o charakterze (między)kulturowym, które w sposób wspierający mogą wpływać na proces przyswajania języka obcego i wpisują się w koncepcję kształcenia kompleksowego. Autorka proponuje katalog zagadnień (między)kulturowych czy raczej realioznawczych (IV.0 s. 26, IV.1 s. 28), których realizacja może dodatkowo wpłynąć na proces uczenia się języka obcego i go uatrakcyjnić.

W rozdziale poświęconym realizacji programu Autorka porusza następujące kwestie: organizacja zajęć językowych (w tym: lekcja inauguracyjna, planowanie i konspekt lekcji, konteksty edukacyjne, praca z uczniem niepełnosprawnym lub o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym wybitnie uzdolnionym), wybór metody nauczania, techniki i strategie nauczania i uczenia się. W zakresie technik nauczania i uczenia się Autorka formułuje konkretne praktyczne rozwiązania w zakresie sprawności rozumienia ze słuchu, czytania ze zrozumieniem, mówienia, pisanie, słownictwa, gramatyki, wymowy oraz wdrażania do autonomii w uczeniu się. Zaproponowane techniki i strategie są spójne z wymaganiami PP, służą kształceniu określonych umiejętności. Są również zgodne ze standardami wymagań egzaminacyjnych, ponieważ pozwalają na ćwiczenie określonych umiejętności będących przedmiotem oceny na egzaminie. Omawiany rozdział w opiniowanych programach nauczania jest szczególnie cenny, ponieważ odbiorca odnajduje tu konkretne rozwiązania dydaktyczne, które mogą ułatwić proces planowania kształcenia oraz realizację konkretnych zagadnień.

Ostatni rozdział omawianych programów poświęcony jest procesowi oceniania w nauczaniu języka obcego. Autorka zwraca tu szczególną uwagę na obecność kryterium samooceny postępów przez ucznia, co jest zgodne z *Europejskim Portfolio Językowym*. Dzięki temu uczeń posiada wiedzę o przebiegu swojej nauki, wzmacnia to też jego świadomość na temat stopnia przygotowania do egzaminów zewnętrznych. Autorka podkreśla również konieczność wpisania stosowanego indywidualnie przez każdego nauczyciela sposobu ewaluacji w Wewnętrzny System Oceniania oraz Przedmiotowy System Oceniania. Autorka wskazuje również na to, że ocenie podlega nie tylko uczeń, ale również nauczyciel.

2. Zgodność dokumentów z obowiązującymi regulacjami prawnymi dot. wymogów stawianym programom nauczania

Zasady dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. (Dz.U. 89, poz. 730).

Struktura oraz zawartość merytoryczna przedłożonych do opinii dokumentów w pełni odpowiada warunkom określonym w w/w rozporządzeniu.

3. Zgodność dokumentów z obowiązującymi regulacjami prawnymi dot. obowiązującej podstawy programowej

Prezentowane w obu dokumentach treści są w pełni zgodne z Podstawą programową kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Przedstawiony do zaopiniowania program nauczania jest w pełni zgodny z obowiązującym *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników*, a w szczególności z: § 1.1. pkt 1.b – szczegółowe warunki, jakie muszą spełniać dopuszczane do użytku szkolnego programy nauczania zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych, w tym szkół specjalnych oraz § 4.1.

Ponadto program jest w pełni zgodny z następującymi oświatowymi aktami prawnymi:

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, w szczególności Załącznik Nr 4, (Dz. U. 4, poz. 17, 15.01.2009);

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych;

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.

Dodatkowym atutem opiniowanych programów jest ich zgodność ze standardami ESOKJ Treści programu są zgodne z zasadami *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* i zaleceniami międzynarodowych komisji ds. programów edukacyjnych oraz są spójne z zadaniami kształcenia ogólnego szkoły i zgodne z *Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (Dz. U. z 1993 r. nr 61, poz.284, z 1995 r. nr 36, poz. 175 i 176 oraz z 1998 r. nr 147, poz. 962). Zawarte w programie treści sprzyjają efektywnemu nauczaniu języka na IV etapie edukacyjnym.

4. Sposób zaproponowanego opisu i jego przydatność z perspektywy odbiorcy

Sposób zapisu treści obu przedłożonych do opinii dokumentów jest w pełni przejrzysty i jasny. Dzięki zaproponowanej strukturze opisu możliwe jest pełne wykorzystanie przedstawionych treści. Opis Autorki został udokumentowany bogatym opisem bibliograficznym, który może stanowić ogromną pomoc dla potencjalnych odbiorców programów nauczania.

5. Rozwiązania metodyczno-dydaktyczne zaproponowane przez Autorkę dokumentów i ich przydatność z perspektywy odbiorcy

Mieszczące się w ramach realizacji programu opisane techniki i strategie nauczania i uczenia się stanowią szczególnie cenny element omawianych dokumentów. Potencjalny odbiorca odnajdzie tu praktyczne rozwiązania dot. kształcenia poszczególnych sprawności językowych, które mogą być bezpośrednio adaptowane do procesu nauczania języka obcego, tu języka niemieckiego. Techniki zaproponowane przez Autorkę są zgodne i spójne ze standardami wymagań egzaminacyjnych i mają na celu również kształcenie określonych umiejętności w zakresie różnych typów zadań. Z tego powodu można przedstawić rozwiązania polecić uczestnikom procesu edukacyjnego nie tylko na poziomie ponadgimnazjalnym, ponieważ mają one charakter uniwersalny.

6. Ogólna ocena przedłożonych dokumentów

Przedłożone do opinii programy nauczania języka niemieckiego dla szkół ponadgimnazjalnych stanowią bardzo cenną i wartościową pozycję na obecnym rynku wydawniczym. Ze względu na kompleksowe podejście w zakresie uwzględnienia różnych czynników i elementów mających wpływ na proces przyswajania języka obcego, tu języka niemieckiego, programy mogą być traktowane jako doskonały przykład dla innych dokumentów tego typu. Zamieszczone w dokumentach odniesienia do aktów normatywnych oraz obszernie fragmenty, które zostały z nich zaczerpnięte, dają możliwość bezpośredniego i łatwego dostępu do nich, oraz uzyskania fachowego komentarza w zakresie poszczególnych zapisów.

Programy spełniają z nadmiarem podstawowe kryteria jakości dokumentów tego typu – są zgodne z obowiązującą podstawą programową kształcenia ogólnego oraz poprawne pod względem merytorycznym.

Rozwiązania praktyczne (metodyczno-dydaktyczne) proponowane przez Autorkę pełnią rolę cennej pomocy dydaktycznej dla nauczycieli w procesie planowania zajęć. Dotyczy to nie tylko nauczania języka niemieckiego.

Przyjęta przez Autorkę szeroka perspektywa, w ramach której opisywane programy nauczania są umiejscowione, a zwłaszcza wpisanie programów nauczania w szeroko rozumianą koncepcję uczenia się przez całe życie oraz dyrektywy Rady Europy dotyczące polityki językowej, jak również skorelowanie zapisów programowych z Europejskim Systemem Opisu kształcenia Językowego sprawiają, że przedstawione do opinii programy są dokumentami w pełni odpowiadającymi najnowszym tendencjom i rozwiązaniom w zakresie nauczania języków obcych i mogą być traktowane jako w pełni wiarygodne źródło informacji i inspiracji.

Kompleksowe podejście do procesu uczenia się i nauczania języka obcego oraz otwarta formuła omawianych dokumentów stanowią bez wątpienia olbrzymią zaletę opiniowanych programów nauczania i mogą stanowić nieodzowną pomoc dla nauczycieli języków obcych.

Przedłożone mi do opinii programy są we wszystkich swoich obszarach ściśle zgodne z *Podstawą programową*. Podstawowe zalety omawianych programów to ich uniwersalność i niezależność od podręczników. Opiniowane programy są czytelne i klarowne. Ich przemyślana struktura a także niezwykle cenne uwagi dotyczące metod pracy nad kształceniem poszczególnych sprawności językowych wpływają na to, że stanowią one niewątpliwie wielką pomocą dla nauczyciela w planowaniu i realizacji procesu nauczania.

Wrocław, 27.04.2012

/Joanna Szczęk/